

AZ ÚT

FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI
MUNKA SZÁMÁRA

TARTALOM:

II. ÉVFOLYAM,
4. SZÁM.

Caendea óra. *Abivatás tarbe*. (M. S.) —
Igehirdetés. — Kultusz. *Sakramenta-
lis istentiszteletek*. Az úri szent vacsora
kiszolgáltatása. (R. L.) — *Vallásos ne-
velés*. *Hogyan tanítsunk vallást?*
A Káté tanítása. (M. S.) — II. *Az élet
értéke*. Gyakorlati tanítás a VI. paran-
csolat alapján. (R. L.) — *Gyülekezeti
munka*, — *pásztorkodás*, *belmisszió*.
*Lelkipásztori munka egy falusi gyü-
lekezetben*. 1. Előkészítés. (I. L.) —
Kalászkod. A pásztor. *Washington Glad-
den*: The Christian Pastor c. művéből.
Lapszemle. — Szerkesztői üzenetek.

1916.
ÁPRILIS HÓ.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS DR. RAVASZ LÁSZLÓ DR. MAKKAI SÁNDOR

MEGJELENIK
JULIUS ÉS AUGUSZTUS HÓ KIVÉ-
TELÉVEL MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

1916

ELŐFIZETÉSI ÁR:
EGÉSZ ÉVRE 6 KOR., FÉLÉVRE 3
KOR., EGYES SZÁM ÁRA 80 FILLÉR.

SZERKESZTŐSÉG KOLOZSVÁR, BOCSKAI-TÉR 1.

CSENDÉS ÓRA.

A hivatás terhe.

„Tennen magaddal törvénybe állítasz-é engem? Ki adhat tisztát a tisztátalanból? Senki. Nincsenek-é meghatározva napjai? Az ő hónapjainak számát te tudod; határt vettedél néki, amelyet nem hághat át. Fordúlj el azért tőle, hogy nyugalma legyen, hogy legyen napjában annyi öröme, mint egy béresnek.“

Jób. 14. r. 3. 6. v.

Nem arról a lelkipásztorról akarok beszélni, aki igazi béreslelkülettel vonszolja terhét, mert munkája *idegen* a szívetől, mert gyülekezetében nem az ő nyáját látja, nem tulajdonát, drága kincsét, melyért életét adná oda, hanem egy olyan idegen és sokszor ellenséges tömeget, amelyet *fizetésért* kénytelen szolgálni. Az ilyen lélekből sohasem szakadhatna fel az a szivetrázó jaj, melyet e sorok homlokára írtam. A béres-lelkület nem érzi a terhet, a felelősséget. A béres elfut, ha a juhokra tolvaj, vagy farkas tör, amint Idvezítőnk mondotta, nem törődik a nyájjal, mert nem az övé. Elfut, lehányja a felelősség terhét, mert béres és nem pásztor. (Ján. ev. 10. r. 12.—13. v.)

Sőt az íge épen valaki olyanról beszél, aki nem béres, akinek a lelke valami elviselhetetlen teher alatt vergődven, odajutott, hogy már nem bánná, ha béres lenne is, lelkiismerete vádjai elől immár úgy akarna menekülni, hogy lehányja magáról a felelősség terhét és béressé *sülyedjen*, akinek nyugalma és öröme a nemtörődömségből fakad. Érezzük, hogy Jóbra elviselhetetlenül súlyosodott rá a kötelesség érzése, ő nagyon jól tudja és érzi, hogy tisztának *kell* lennie Isten előtt, de ez a kötelesség százsorta nagyobb, hogysem teljesíthetné. De éppen azért, mert lelke nemes, nem bírja megtagadni a kötelességet, egynek érzi magát vele és mondhatatlan kínok közt érzi, hogy tehetetlen a jóra. „Kicsoda adhat tisztát a tisztátalanból? Senki!“ Oh, bárcsak Isten ne követelné tőle, a semmitől, hogy hasonlatos legyen hozzá, a tökéleteshez! Bárcsak elvetné, ott hagyná, mint eltört, hitvány eszközét az Úr és ne kívánná tőle a lehetetlent. *Mert ő magától ugyan nem tud elszakadni Istentől.* Hiszen bárcsak *béressé* tudna lenni, bárcsak elfásulhatna, közönyössé, cinikussá, nemtörődömmé lehetne Istennel szemben, hogy legalább annyi nyugalma legyen, amennyit a lelkiismeretlenség adhat, bár annyi öröme, mint

egy állatnak, amelyik jóllakhatik és elnyújtóztatik a napfényen! De nem tud, nem bír ilyenné lenni. Elszakíthatatlanul Istenhez van láncolva, vasmarokkal fogja a szívét az Úr, könyörtelenül kergeti a kötelesség, melyet le nem vehet, mert húsává, vérévé lett. „Fordulj el tőlem!” kiált fel kétségbeesve a szerencsétlen ember, *az Isten rabja*, Hagyj el, mert nem birom! Koldus vagyok, rongyos, tisztátalan, méltatlan koldus a lélek kincseiben. Mit akarsz velem? Mit vársz tőlem? Én nem lehetek prófétád, eszközd, apostolod, nem, soha. Én csak béres vagyok, fizetett béres, aki a kenyérért hirdeti a te ígédet. Fordulj el tőlem, és hagyd, hogy igazán béres legyek, aki tudja, hogy nincs rajta a gazda szeme s azért nem dolgozik, hanem hever. Ez a Jób *mi* vagyunk, lelkipásztor társaim. És minél inkább érezzük hivatásunk nagyságát, annál többször. Mert az, ami reánk vár, minél teljesebben merülünk bele, annál *elviselhetetlenebbül* fenségesnek és nagynak tűnik fel előttünk. Mélyen érezzük, hogy nekünk Isten képét *kell* hordoznunk a világban, tiszta tükörré *kell* simulnia lelkünk emberi indulatoktól korbácsolt hullámainak, melyből az Örökkévalóság ragyog rá a világra, Örökkévaló eszmények csillagait *kell* tükröznünk, a menyet a földön. Az Örökkévalóság tiszta ablakává *kell* lennünk, melyen keresztül az emberek Istenre néznek. Ugyanazon indulatnak *kell* lennie bennünk, amely volt a Jézus Krisztusban is.“ Útja, záloga, biztosítéka, hordozója, felelős képviselője vagyunk Istennek és az ő kegyelmének. Kérlelhütetlenül zeng szívünkbe a rettenetes ótestamentumi parancs, amelynek súlya alatt egy egész nép omlott össze tehetetlenül: „*Legyetek szentek, mint én, Isten.*“

„*Ki adhat tisztát a tisztátalanból?*“ — hangzik fel a szivek mélyéből a panasz, a *vád*. Vagy nem vagyunk-e mi is csak olyan véges, múlandó és törekeny földi emberek, mint híveink? „Nincsenek-e meghatározva napjaink? És hónapjainknak számát nem az Úr tudja-e?“ S ha tudja, miért követel tőlünk olyan feladatot, amely nem hónapok, de a végtelenség munkája? Vagy „nem vetett ő maga határt nekünk, amelyet nem hághatunk át“ a mi testi indulatainkban, bűnös hajlamainkban, emberi tökéletlenségünkben, értelmünk homályosságában, szívünk keménységében, akaratumk gyávaságában, naponkénti sok szomorú bukásunkban? Hiába!! Érezzük, hogy a parancs a mi életünk parancsa, *kell* teljesítenünk, ha összeroskadunk is alatta. És érezzük, hogy roskadunk. Nem bírjuk. Hányszor lep meg a reggeli harangszó éppen akkor, amikor szívünkben harag, békétlenség, méltatlan indulatok ágaskodnak? És nekünk mennünk *kell*, hogy hálákat adjunk, hogy találkozzunk Istennel és vigyük eléje tiszta hófehér papi ruhában a lelkek áldozatát. Hányszor és hányszor lep meg a kísértés családjunkban, az iskolában, a templomban, a gyülekezetben, hogy mi is mentesítsük magunkat a kötelességtől, a szentség terhétől, és legyünk olyanok, mint mások. És a világ, az emberek nagyon is jól tudják, hogy nekünk kiknek *kell* lennünk. Számon tartják szavainkat, lépéseinket, tetteinket és jaj annak, aki „vizet prédikál és bort iszik.“ Azt hiszem, hogy velem együtt sok lelkipásztor érezte néha, hogy ha tehet-

ségeit, erőit, más téren érvényesíthette volna, mennyivel *jobb* ember lett volna, mert mennyivel *kevesebbet* várnának tőle az emberek és oh, bizonyára *Isten is (!)* kevesebbet kívánna tőle. Sőt mennyivel hatásosabb lett volna a munkája, mennyivel nagyobb a siker, az elismertetés, a nyugalom, az öröm. Mennyivel könnyebb tisztának és szentnek lenni, ha nem az a *hivatásunk*, ha nem azért élünk, hogy azok legyünk. És nemcsak a léhaságnak ez az ördöge késztet minket a teher lehányására, hanem az életnek legsötétebb tapasztalásai. A mi munkánk látszólag sokszor oly sikertelen. A szívek mintha éppen csak előttünk záródnának be. Oly kemények, oly visszataszítók és hidegek. Legjobbnek vélt terveink nem sikerülnek, jó szándékainkból fonák eredmények lesznek. Minden úgy áll, mint eddig, mintha soha se akarna megmozdulni a föld, hogy a bűnből felszabaduljon. Minél komolyabbá válik a mi hangunk, a bűn annál nagyobbakat kacag künn is, benn is. *Elég, oh Uram!* Nem vagyok szent, nem vagyok Megváltó, napról-napra haszontalanabb és semmibb ember vagyok csupán! *Menekülni az Istentől!* Eljön az óra, amikor ez az ösztön felébred a komoly lelkipásztor szívében. Eljön a „Sátán angyala“, amelyről Pál apostol beszél (II. Kor. 12; 7.), hogy csapdosszon és gyötörjön, mint éles tövis és ha jól értelmezzük, maga Pál apostol „háromszor könyörgött az Úrnak, hogy távozzék el tőle“, és Gedeon szíve mélyéig megrettent, amikor az Úr angyala elbirhatatlannak látszó kötelesség elé hívta és felsikoltott: „Jaj nekem, angyalt láttam szemtől-szembe!“ Sőt maga az Úr is, amikor eljött az ő nehéz órája, így sóhajtott fel: „Most az én lelkem háborog és mit mondjak? Atyám, ments meg engem ettől az órától!“ (Ján. ev. 12., 27.) És mégis! Bár eljön az óra, amikor önmagunkat végtelenül gyengének érezzük hivatásunhoz, amikor ez a hivatás kínzó, vádoló, szörnyű teher lesz számunkra éppen a fenséges voltánál fogva, mikor a gyáva ösztön arra késztet, hogy fussunk el, hányjuk le magunkról a terhet, hiszen az élet olyan szép és boldog lehetne nélküle, mikor *maga Isten* válik előttünk törvénykező, követelőző, kielégíthetetlen bíróvá és ellenséggé, akkor, *ugyanakkor* érezzük azt is, *hogy nem tudnánk tőle elszakadni, mert a szívünk szakadna el tőlünk vele. Rabjai* vagyunk. Magához láncolt. Belegyökereztünk. *Sorsunkká vált.* Ez, éppen ez a mi hivatásunk és életünk különös titka. Még a legtökéletlenebb szolgálat is, amelyet az Úr szőlőjében végzünk, lassan, de ellenállhatatlanul és biztosan, egyre teljesebben belekötöz az ő világába. Éppen akkor, amikor lázongunk ellene, jutunk a tudatára, hogy nélküle nem élhetünk. A lelkipásztor életfája, ha egyszer komoly akarat vezette Isten világába, más talajba át nem ültethető. Elszárad, elpusztul. Hazug kísértés csupán, ha csalódásaink közt azt hisszük, hogy más pályán, más téren jobban boldogultunk volna. Isten beleiktatott az ő közösségébe és a világ örökre bezáródott mögöttünk abban az értelemben, hogy az övéi lehessünk valaha anélkül, hogy el ne pusztulnánk. Minden lelkipásztorban kifejlődik az a természet, amely a Gárdonyi szerzetesében élt, aki háromszor szökött vissza a világba, de mindannyiszor vissza is tért a zárdába, pedig

tudta, hogy rettenetes vezeklés vár reá. Nem tudott megélni az Isten nélkül. Rabjává lett az Úrnak. Maga ez a felkiáltás: „Fordulj el, hogy nyugodalmam legyen, hogy legyen annyi örömöm, mint egy béresnek“, hagyj békében, hagyj béressé lennem, hagyj, hogy ne törődjem veled: épen ez mutatja, hogy elszakadni Tőle nem lehet többé, hacsak Ő maga el nem vet magától.

Ő pedig *nem vet el*. Napról-napra jobban magához húz, szolgálatába láncol, egyre nehezebb és fájdalmasabb kötelességeket tesz életünk lehetőségévé, szenvedéllé teszi bennünk az ő szerelmét, amelyet csak akkor érzünk meg igazán, lelkünk gyökeréig megrendülve, mikor elakarunk szakadni tőle. Úgy van: lehetetlen, fájdalmas, elviselhetetlen Istennek szolgálni e világban és mégis számunkra ez az egyetlen *lehetőség*. *Éz a legnagyobb kegyetlenség volna Istentől, ha nem volna a legnagyobb kegyelem*. De az. Mert Isten nem zsarnoka a mi életünknek, nem összetörni akar bennünket a lelkek terhével, nem kínozni akar hivatásunk elérhetetlen fenségével és életünk szomorú ellenmondásaival, hanem megtartani, megdicsőíteni. Hiszen ép az Ő fensége, dicsősége, örökkévaló szépsége, ellenállhatatlan megváltó szerelme *egyedüli* becse nyilvánul abban, hogy törekeny cserépedényekbe tölti ki lelkét. Hogy ne a cserépedény, de Ő jelentessék ki a világnak. Tökéletlenséged, kicsinységed, méltatlan mivoltod, csalódásaid között halld meg oh lelkipásztor az Ő édes szavát: „*Elég neked az én kegyelemem, mert az én erőm erőtlenség által végeztetik el.*“ (II. Kor. 12; 9.) És ismét: „*ha vádol minket a szív*“ nyugodjunk meg abban, hogy „*nagyobb az Isten a mi szívünknel és mindent tud*“ (I. Ján. 3., 20.) Az ő atyai szive hordozza az egész mindenséget és benne minket is. Az ő kegyelme választott ki a teher hordozására és áldott legyen, hogy a hivatás által örökre összeláncolt magával és vezérel előre az örökkévalóságban. Nem, Isten nem hagy *béressé* lenni minket, még ha akarjuk is: ő *fiavá* fogadott és azzá akar tenni valóban. A *fiu* engedelmes, hívő szeretetével, Krisztus bár remegő, de mégis tökéletes szeretetben engedelmes szívével kell elvennünk a pohárt, amit szent keze nyújt. A *fiu*, minél jobban szereti Atyját, annál jobban érzi, hogy az mennyivel nagyobb, erősebb nála. De hozzá hasonlítani, gyermeki lelke előtt bár lehetetlenségnek látszik, mégsem elviselhetetlen feladat, hanem édes büszkeséggel táplált remény, ami élteti őt. A világért se lenne rossz béressé, de minden erejéből Atyjának igazi másává és munkatársává igyekszik lenni. Az Atya *ezt* nézi és a tökéletlenségeket kiegyenlíti az Ő nagyobb szívének megértő szeretete. És mi, Isten fiai, a mi menyei Atyánk áldott szívében épen így nyerünk bocsánatot és kegyelmet, amikor alázatos szeretettel átadjuk magunkat neki. A Fiu megnyugvásával és örömeivel tudjuk, hogy az Atya tévedéseink dacára is szeret minket és gyermekeinek tekint és ez erőt ad hivatásunk terhének hordozására. Felkelünk és megyünk tovább.

M. S.

IGEHÍRDETES.

KULTUSZ.

A mi istentiszteletünk.

II. Sákramentomos istentiszteletek.

b) Az úri szent vacsora klszolgáltatása.

Az úrvacsora sákramentoma Pálnál is, a reformátoroknál is (különösen pedig Kálvinnál) a Jézus Krisztussal való mysticus életközösségnek a legfelségesebb kiábrázolása. Sákramentom volta jegyzi és pecsételi azt, hogy az Úr Jézus teste érettünk adatott avégre, hogy most is a mienk legyen és örökre a mienk maradjon. Tehát Istennek kegyelemigérete a maga teljességében ki van fejezve benne, — mint ahogy a dónációs királyi levélben benne van valósággal és hathatósan az adomány, anélkül, hogy természetileg benne lenne — s ezt a kegyelmet nekünk hitünk által csak el kell fogadnunk. Arra nézve nyerünk tehát Istentől bizonyosságot, „hogy a Krisztus velünk és mi a Krisztussal kölcsönösen annyira eggyé lettünk, hogy mindazt, ami az övé, magunkénak mondhatjuk s mindazt, ami a mienk, az övének tarthatjuk. Ennélfogva bátran biztathatjuk magunkat, hogy az örökélet a mienk és hogy a mennyeknek országa épúgy nem vétethetik el mitőlünk, mint ahogy nem vétethetik el Jézus Krisztustól sem. Viszont a mi bűneink miatt épúgy nem kárhoztathatunk, mint ő maga; mert azok immár nem a mieink, hanem az övéi. Nem mintha neki jogosan bárminő bűn tulajdonítható volna; hanem azért, mivel azokért ő magamagát állította oda mind adósnak, mind fizetőnek. A csere, amelyre ő mivelünk az ő mérhetetlen jóságából kifolyólag lépett ez: a mi szegénységünket magára véve, a saját gazdagságát reánk ruházta; a mi gyarlóságunkat magára véve, saját erejével minket megerősített; a mi halandóságunkat magára véve, saját halhatatlanságával ajándékozott meg minket; földre szállva, nekünk a mennybe készített utat, velünk együtt emberfiává léve, minket magával Isten fiaivá tett.“ (Kálvin) Mikor tehát azt mondja Jézus: „vegyétek és egyétek, ez az én testem, ez az én vérem,“ az állítja, hogy amily kézzelfogható valóságnak a kenyér és a bor, épen olyan valóság a hitre nézve az, hogy a Jézus Krisztus halála és feltámadása minden javaival együtt úgy a mienk, mint ez a kenyér és bor; továbbá, hogy az ő teste és vére úgy táplál és úgy vidámit meg, amint ahogy a kenyér táplál és a bor megvidámit, ha velök élünk. Tehát nemcsak tudomásulvétel,

vagy emlékezet az úrvacsora szertartása, hanem mystikus tápláltatása a léleknek a Jézus Krisztus testével és vérével, azaz egyszóval: az ő halálával. A J. Kr. teste és vére az által táplál, ha mi hittel felfogjuk és átéljük mindazokat a jótékeményeket, amelyek ő testében: azaz szenvedésében és halálában megszerzett minékünk.

Tehát az Uri szent vacsorában azt fejezzük ki, hogy mi egyek vagyunk a Krisztussal és a Krisztusban minden hívővel. Ez a láthatatlan, de élő testbe való beleszerveződés mutatja meg az Úrvacsora jelentésének másik oldalát, a szocialist vagy a *szeretetközösséget*. Ha mi mindnyájan egy testnek vagyunk a tagjai, senkit sem sérthetünk meg a mi felebarátaink közül, hogy ő benne egyszersmint ne Krisztust sértenők meg s nem szakadhatunk el felebarátainktól, hogy egyszersmind a Krisztustól is el ne szakadnánk. Amily gondot viselünk a testünk tagjaira, oly gondot kell viselnünk a felebarátainkra is, akik a mi közös, *egy* testünknek a tagjai. Amint testünknek egyik tagja sem fáj, a nélkül, hogy azt a többi mind meg ne érezné, szintúgy nem szabad túrnünk, hogy felebarátainkat valami baj érje úgy, hogy abban magunk is részt ne vegyünk. (Kálvin)

Az elmondottakból következik, hogy az úri szent vacsorában a keresztyénség központi élménye: az unio mystica cum Christo van kiábrázolva. Ennélfogva már most távol tarthatjuk azt a gondolatot, hogy az úrvacsora tárgyilag csak a Jézus halálára, alanyilag csak a bűnbánatra vonatkoznék. Igaz, hogy a Jézus halálára nézünk, de benne az *egész* Krisztust, az *egész* Istent, az *egész* mennyei életet látjuk a maga kiapadhatatlan és megmérhetetlen változataiban. Viszont a bűnbánat is csak egyetlen egy mozzanat (bár lényeges, sőt feltétlen mozzanat) az úrvacsorában átélt vallásos élmények sorában. A bűnbánat azért lényeges része, *conditio sine qua non*-ja az úrvacsora vételének, mert a Krisztus halálához másképen, mint bűnbánattal nem is lehet közelíteni. A bűnbánat nyitja ki a szívet a Krisztus halálának javai számára s mint ahogy bezárt ajtón nem lehet bemenni, úgy nem lehet töredelem nélkül az úrvacsorában részesülni. „Mivel az úrvacsorában — úgymond Kálvin — a Krisztus nekünk eledelül adatik, megismerjük, hogy mi nála nélkül lassankint elsorvadnánk elfogyatkoznánk, semmivé lennénk. Azután, mivel nekünk életül adatik, megismerjük, hogy mi nála nélkül, csak magunkban, teljesen halottak vagyunk. Azért egyedül csak úgy tehetjük magunkat Isten előtt méltókká, ha a mi hiábavalóságunkat és — úgy szólva — méltatlan voltunkat előtte feltárjuk, hogy minket irgalmából magához méltókká tegyen; ha magunkban elcsüggedünk, hogy benne megvigasztaltassunk; ha magunkat megalázzuk, hogy általa felmagasztaltassunk; ha magunkat vádoljuk, hogy általa megigazítottassunk. . . . tehát: mi szegények megyünk a jóságos jóltevőhöz; mi betegek az orvoshoz, bűnösök a megváltóhoz.“. . . Tehát a „méltóvá létel“ és a „meg-

vizsgálás“ azt jelenti, hogy magunkba szállva számot vetünk először arról, hogy szívünk teljes bizodalomával Megtartónknak ismerjük-e Krisztust, azután arról, hogy elég elszántak vagyunk-e erről vallást is tenni, s harmadszor: készek vagyunk-e a Krisztus példája szerint magunkat felebarátainknak szentelni és közösködni azokkal, akikkel a J. Kr.-ban egyek vagyunk. Mindezekből az következik, hogy a „bűnbánat“ jelentésének helyes értelmezésével két veszedelmet kell kikerülnünk: azt, hogy a bűnbánat komolyságát leszállítsuk s a méltatlanokat az Úr asztalához engedjük, másodsor azt, hogy a bűnbánatot rettegéssé fokozva, távol tartsuk a szegény bűnös lelket az Úr asztalának áldásaitól.

Ami most már az úrvacsoraosztás liturgiáját illeti, jegyezzük meg a következőket. Kálvin eleinte azt vallotta, hogy az úrvacsorával „minél gyakrabban“ kell élni, de később, épen azért, hogy a szertatás méltóságát minél jobban kitündököltesse, évenként csak négyszer osztott úrvacsorát: a három nagy ünnepen és az ünneptelen félév közepe táján: szeptemberben. Ez a szeptemberi úrvacsoraosztás később megoszlott s egyik újbuzakenyérre, másik adventre szólt. Volt is valami igazság abban, hogy az ünneptelen félév legkiemelkedőbb eseményéhez: az aratási hálaadáshoz fűzzék az úrvacsorát. De mikor ehhez az alkalomhoz fűzték, eszük ágában sem volt az úrvacsorai ünnep jelentőségét kapcsolatba hozni a kenyérrel, mint az *úrvacsora egyik anyagával* s mintegy azt ünnepegni, hanem a testi tápláltatás jelentését élesen szemünk elé állító ünnepét akarták a Krisztus testével való lelki tápláltatásunk gondolatkörébe felemelni, Tehát újbuza kenyérre nem azért veszünk úrvacsorát, mert Isten *kenyeret* adott, hanem azért, mert Megváltót adott, aki az ő testének mennyei kenyérével táplál az örökéletre. De ez a gondolat nem gyökerezett elég mélyen bele a mi kissé naturális vallásosságunk talajában s így hamar kialakult az a gondolat, hogy a nyári úrvacsoravétel *hálaadás* az elvett természeti javakért. Ez pedig nyilvánvaló hálványozás. Természetes, hogyha a kenyér megkapta a maga ételáldozati ünnepét, a bor sem maradhatott el s ma is vannak komoly theologusok, akik vitatják, hogy az őszi úrvacsoraosztást a szüret alkalomára osztjuk s „újbori agendáikban“ azt fejtegetik, hogy kell-e inni egy keveset, vagy nem. Ezeknek a kalács-, barka-, sonka- stb. szentelési eljárásokra emlékeztető szokásoknak elejét veendő, ideje volna már az úrvacsoráztatás idejét helyesebben állapítani meg. Szerintem az úrvacsoraosztás helyes időpontja: 1. Advent első vasárnapja, (bűnbánati, vagy bőjti alkalom) 2. Karácsony (Jézus Krisztus testté létele) 3. Nagypéntek (J. Kr. halála; mindenünnen elmaradhatna, csak innen nem) 4. Húsvét (feltámadás) 5. Pünköst (a gyülekezet megalakulása, a Szent Lélek kitöltetése) 6. Új buza zsengejére, melynek alkalmá a mi lelki tápláltatásunk, a mi igazi tápláltatásunk felett érzett öröm és hálaadás. Tehát a tulajdonképeni bőjti, vagy bűnbánati úrvacsoraosztást

az egésznek elejére, adventre tettük; a régi bőjti alkalmat mélyebben és teljesebben nagypénteken találjuk fel. (Aki nem találja ezt az elosztást természetesnek és magától értetődőnek, annak szivesebben kifejtjük okainkat részletesebben is.)

Ez a hely nem alkalmas hosszú pörök leszállítására, sem pedig egészen új tervek bemutatására, mégis meg kell jegyeznünk, hogy az úrvacsoraosztást legszivesebben *külön, önálló* istentiszteletnek alakítanók ki. Ugyanis a mai gyakorlat szerint, egymás mellé állítva, igen hosszúvá teszi az istentiszteletet; nem lehet tudni, melyik a kultusz középpontja: az ige, vagy a sákramentom; harmadszor: mind inkább gyakorlatba jön, hogy a prédikáció után a gyülekezet nagyrésze kitakarodik a templomból s csak egy pár állhatatos lélek marad benn a második felvonásra, a melyik friss papváltással épen olyan sokáig tart, mint az előbbi. Így aztán az úrvacsorának méltósága aláhanyatlak, s függelék lesz a kultuszban. Az egymás mellé kapcsolt kettős szertartás csak a Kálvin felfogása mellett érthető, amely szerint a kommunióból való elmaradás a gyülekezeti egység megtagadását s a közösségből való kilépést jelentette, tehát ilyenkor csak a kommunikánsok mentek a templomba, de minden felnőtt tag kommunikáns volt. Ha pedig egyszer a külön istentiszteleti jelleget elfogadtuk, akkor városokon, megfelelő világítás mellett *este* is vehetünk úrvacsorát, dacára a Geleji 59. kánonának. Az ilyen önálló úrvacsorai ünnepnek a rendje ilyen lehetne: Invokáció, ének után a pap (szereztetési ige alapján vagy pedig más textus alapján) elmondja az Úrvacsora jelentőségét és hasznát, azután felhívja a gyülekezetet a bűnvalló imádság megtételére. A bűnvallás után hitvallás jó, akár a Credo, akár más, (esetleg kérdésekre való felelet formájában), amelynek alaphangja az, hogy egyedül hit által igazulunk meg az Isten kegyelméből. E hitvallásra következik az absolutio. Absolutio után jön a *consecratio*: a kenyérnek és bornak a szereztetési igék kíséretében való megszegése és felmutatása, ami rövid imádságban végződik. — Azután jó a kiosztás. A kiosztásra nézve leghelyesebb rend a felső Tisza-mentén ma is szokásos, az u. n. „Liturgia sacrae” szerint eljárás. Kiosztás alatt a gyülekezet énekeljen, néha-néha nagy csendességet tartván. Nem tartjuk helyesnek a kiosztás alatti bibliaolvasást, mert kétfelé figyelni nem lehet, valamint azt sem, hogy a pap a kommunikánsnak a szereztetési igénél egyebet mondjon, mint ahogy az Erdélyben szokás. Ugyanis vagy olyan igéket mondok, amelyekben a Jézus halálában lett közösség jut kifejezésre s akkor ezt a célt szereztetési igével jobban elérem, vagy pedig másmilyeneket, u. n. pásztoratív igéket mondok s akkor elterelem a figyelmet a közonti gondolattól. Ha a szent jegyek kiosztás közben elfogynak és újat kell beszereznünk, az új jegyeket nem kell (*nem szabad!*) újra consecrálni, mint azt Révész Bálint s utána Csiky Lajos mondja, mert ez tisztára varázslat és kat-

holicizmus. Ugyanis az a gondolat rejlik benne, hogy a consecratio (szereztetési ige és imádság) a *jegyeken* változtat valamit s más a bor imádság előtt, mint után. A consecratio *rajtunk* változtat, hogy új jelentést adjunk a materialis kenyérnek és bornak, velünk pedig ez már megtörtént az első consecratio alkalmával. Kiosztás után ünnepies intelem, hálaadó imádság, miatyánk és áldás.

Az úrvacsoraosztási szertartásnál szeretem, ha *állandó* klasszikus agendarészletekhez ragaszkodunk. Az alkalmosszerűséget — nem tulságos nagy változtatban — az úrvacsorai beszéd keretében lehet biztosítani, de minden egyéb legyen állandó, lehetőleg klasszikus alkotás. E téren teljes megnyugvással Baksay remek átdolgozásait ajánlom. Ideiktatok egy általános agendát, a Kálvin ősgendája alapján készült francia (és genfi) agenda átdolgozását. Liturgiai keret a konventi új agendaterv.

Kegyelem nektek és békesség az Atya Istentől és a mi Urunk Jézus Krisztustól, ki adta magát a mi büneinkért, hogy kimentene minket a jelenvaló gonosz világból az Istennek, a mi Atyánknak akarata szerint, kinek legyen dicsőség mindörökkön örökké! Ámen.

Halljátok meg testvéreim miként szerezte Jézus Krisztus az úri szent vacsorát. Elénkbe adja ezt szent Pál apostol a korinthusbeli gyülekezethez írott első levele tizenegyedik részében a 23 verstől kezdve a következőképen: „Én az Úrtól vettem, amit nektek előtökbe is adtam: hogy az Úr Jézus azon az éjszakán amelyen elárultaték, vette a kenyeret és hálákat adván megtörte és ezt mondotta: Vegyétek egyétek! Ez az én testem, mely tiérettetek megtöretik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlatosképen a pohárt is vette, minekutána vacsorált volna, ezt mondván: E pohár amaz új testamentom az én vérem által; ezt cselekedjétek, valamennyiszer isszátok az én emlékezetemre. Mert valamennyiszer eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek, amig eljövend.

Azért aki méltatlanul eszi e kenyeret, vagy issza az Úrnak poharát, vétkezik az Úr teste és vére ellen. Probálja meg azért az ember magát és úgy egyék abból a kenyérből és úgy igyék abból a pohárból, mert aki méltatlanul eszik és iszik, ítéletet eszik és iszik magának, mivelhogy nem becsüli meg az Úrnak testét.“

Hallottátok atyámfiain, miképen szerezte a mi Urunk Jézus Krisztus az úri szent vacsorát, valamint azt is, hogy mekkora tisztességgel és milyen tisztasággal kell azt anyaszentegyházának kiszolgáltatnia mind az időknak végeztéig.

Megtetszik ebből, hogy nem szabad az úri szent vacsorához engedni azokat, akik nem tagjai az Úr anyaszentegyházának vagy akik magok viseletükkal megbotránkoztatták azt.

Ezért a mi Urunk nevében és tekintélyével, annál a hatalomnál

fogva, amelyet az ő igéjéből vettünk, az úri szent vacsorában való részvételre méltatlanoknak nyilvánítjuk a hamisakat, hitetleneket, a megátalkodott bűnösöket és a zabolátlan életűeket. Kinyilvánítjuk, hogy ha bűneiket meg nem bánják és a szent életre magokat őszintén el nem határozzák, nem vehetnek részt a mi Urunk Jézus Krisztussal való közösségben és el kell távoznok e szent asztaltól, hogy meg ne fertőztessék azt.

Szálljatok azért magatokba és próbáljátok meg a szíveteket: van-e benne igazi bűnbánat, a Jézus Krisztusban vetett erős hit, amely egyedül csak tőle várja az üdvösséget; szeretitek e őszintén az Istent s egyedül csak az ő irgalmasságában bízok-e; akartok-e igazán az Úr törvénye szerint élni, s elhatároltatók-e, hogy szakítottok minden gonosz hajlandósággal, igazságtalansággal és gyűlölködéssel és jóvá tesztek minden hibát, amit testvéreteik ellen nyilván vagy titokban elkövettetek és békességben testvéri szeretetben éltek felebarátaitokkal?

Igaz, hogy míg e testben járunk, hitünk és kegyességünk sohasem lehet tökéletes, sőt inkább nap-nap után harcot kell vívunk hitlenségünk és szívünk gonosz kívánságai ellen. De ha elsiratjuk erőtlenségünket és őszintén megtagadjuk a magunk akarátát, ha teljes szívünk-ből az Isten törvényei szerint kívánunk élni, bizonyosra vehetjük, hogy ő szent asztalához bocsát és résztelt az ő javaiban. Nem közeledhetünk tehát az ő asztalához a magunk igazságában bízva, vagy a magunk érdemére támaszkodva, csak mint szegény bűnösök járulhatunk ide, érezvén a mi nyomorúságunkat, keresvén a mi Megváltónkkal való közösségben és az ő halálra való idvesség emlékezésben hathatós segedelmet a bűn elleni harcra, mert egyedül Istentől jó a kegyelem és az örök üdvösség.

Azért értsük meg jól, hogy ez a sákramentom lelki betegeknek való orvosság, melynek egyetlen feltétele önmagunk megismerése, bűneink megutálása és az, hogy ne találjunk senki másban örömet és békességet, hanem csak egyedül a mi Urunkban.

Ne tekintsük tehát az úri szent vacsorát hiú és haszontalan szertartásnak, sőt inkább gondoljuk meg, hogy keresztyén vallásunk legdrágább és legszentebb javait foglalja egybe. Hisz Jézus Krisztust vesszük benne, mint ama tökéletes husvéti bárányt, ki érettünk áldoztatott meg. A kenyér az ő testének közösségét jelenti, mely miérettünk törtetett meg. A bor az ő vérének közösségét jelenti, az új testamentumot az ő vére által, mely a mi bűneink bocsánatára osztatott ki.

Azért mindenek felett higgyünk emez ígéretekben, amelyeket Jézus Krisztés tett nekünk, ki maga a tökéletes igazság és aki valóban részeltetni kíván minket az ő testének és vérének közösségében, hogy egészen mi bennünk éljen, mi pedig ő benne. Ámbátor csak kenyeret és bort látunk magunk előtt, mégse kételkedjünk abban, hogy ő bizonytal megcselekszi mindazt a mi lelkünkkel, amit látható jelekkel külső képen

kiabrázolt előttünk ; ne kételkedjünk abban, hogy ő ama mennyei kenyér, ami örökéletre tápláló eledelünk.

Óvakodjunk bűnös hálátlansággal viszonzni ami Urunknak ezt a végtelen jóságát, ki így adta magát éretünk és mutatta meg, hogy minden, ami az ővé volt, nekünk adatott. Sőt inkább hallgassunk arra a szelid hívó szóra, amely igéjéből zeng felénk kegyelmesen és vegyük az Isten szeretetének biztosítékait : bűnbocsánatának pecsétjét és ígéretének zálogát. Egyesüljünk lélekben a mi Urunk Jézus Krisztussal, aki ígérete szerint most is jelen van közöttünk. Ne akadjon meg szemünk e külső, romlandó és földi elemeken, mintha Jézus Krisztus valósággal bennük rejtőznék, hanem emelkedjék fel lelkünk a magasba, ahol Jézus Krisztus az Atya dicsőségében lakozik és ahonnét leszen eljövendő az utolsó napon, hogy megítélje a világot, s minket amaz ő szerzette nagy üdvösség birtokába helyezzen.

Készüljünk tehát a királyi vendégségre alázatosan, meg vallván a mi bűneinket a szent és kegyelmes Isten orcája előtt a következőképen :

Kegyelmes Istenünk és Atyánk az Úr Jézus Krisztusban !

Ha visszatekintünk a mi egész életünkre, midőn megemlékezünk minden te kegyelmességedről, melyeket közöltél mivelünk és minden mi hivatásainkról, melyekkel mi a te jótéteményidre feleltünk : minő szegény és bánat borítja a mi szívünket, midőn megváltván magunkat, nem kellett volna-e szívünk egész teljességéből egész életünket tenéked szentelnünk ? Nem tartoztunk volna-é azzal, hogy megtagadván magunkat, állhatatosan harcoljunk a bűn ellen és szemeinket Jézusra függesztvén, menjünk tántoríthatatlanul a szentségnek amaz ösvényén, melyet ő nyitott meg minékünk ?

De, ó Úr Isten ! A megszentelődésben való nevedezés és a hívésben való állhatatosság helyett mennyi fogyatkozást, mennyi megtántorodást, mennyi engedetlenséget jegyez fel a mi életünkben a te soha nem szunnyadó tekinteted, amely elől mi el nem rejtőzhetünk ! Mennyi visszaesés, melyet mi magunk is elítélünk, mint szégyenletes rabság testi vágyaink igájában és minő restség a te szolgálatodban, minő lágy-melegség a mi Atyánknak dolgai iránt a mi szívünkben ! Ő igaz bíró, ha perbe szállasz velünk ezer szavadra egy szót sem felelhetünk !

De nem ! Te nem a te igazságod szerint ítélsz meg minket, te nem vagy siket a megalázódás esedező szavára ! Te olyan Isten vagy, aki megbocsát, aki megkegyelmez, aki a mi bűneink megszámlálhatatlanságát könyörületességének megmérhetetlenségével fedezi el ! Nem, — édes Atyánk a Jézus Krisztusban — a te irgalmasságodnak nincs határa, a te gondviselő kegyelmed nem fáradt el, sőt megsokasodott mirajtunk ma is, midőn ime méltóztatsz mihozzánk közelíteni és hívogatni minket, hogy részesüljünk a váltáság és idvesség megszentelt vendégségében.

Könyörülj hát rajtunk Uram, mert csak a te jóságodban vetjük reménységünket. Szólj a mi lelkünknek e látható igékkal is békességet, kegyelmet, megengesztelődést! Töröld el a mi engedetlenségeinket annak a szent és szeplőtelen áldozatnak szerelméért, aki érettünk megáldoztatott a keresztfán! Készíts minket, hogy méltóan közelíthessünk a te szent asztalodhoz, hogy ott megpecsételjük te véled való egyesülésünket a mi Isteni Megváltónk szent teste és szent vére jegyeinek vétele által.* Ámen.

Mielőtt e szent asztalhoz járulnátok Pál apostól intelméhez és anyaszentegyházunk folytonos gyakorlatához képest néhány kérdést intézek hozzátok, amelyekre mindenikünk a saját hite és meggyőződése szerint lelkiismeretesen és hallhatóan feleljen meg.

Azt kérdem elsőben is: Hiszitek-e és valljátok-e, hogy ti magatokban mindenestől fogva gyarlók, esendők és bűnösök vagytok, kik a saját erőtből Isten ítélőszéke előtt meg nem állhattok és ha Isten rajtatok kegyelméből meg nem könyörül, büntetést, halált és kárhozatot érdemeltek?

felelet: Hiszem és vallom.

Azután azt kérdem: Hiszitek-e, valljátok-e, hogy Istennek ez a kegyelme megjelent nekünk a Jézus Krisztusban, aki az ő halála által bűnbocsánatot és örökéletet szerzett mindazoknak, akik hisznek őbenne?

felelet: Hiszem és vallom.

Végül azt kérdezem: Igéritek-e, fogadjátok-e, hogy ti e kegyelemért háládatosságból egész élteteket az Urnak szentelitek és már e jelenvaló világban, mint az ő megváltottjai, az ő dicsőségére éltek?

felelet: Igérem és fogadom.

Bűnbánat-hirdetés:

Én is azért, mint az én Uramnak, a Jézus Krisztusnak, méltatlan bár, de hivatalos szolgálója, ezen ti vallástételek szerint, hirdetem ti-néktek bűneiteknek bocsánatát és az örökéletet, amelyet megád a kegyelmes Isten az ő szent fiáért mindnyájunknak. — Ámen.

Meghívás az Úrasztalához:

És most, hogy illőképen elkészültetek s hogy a vacsora is kész és vár a vendégségnek Ura, meghivlak az ő nevében: jőjjetek e szent asztalhoz alázatos szívvel, a szokott szép rendben.

Kiosztás.

Keresztyén Atyámfiai, — akik a mi Urunk Jézus Krisztus halálának emlékezetére ez alkalommal a Szent Sákramentommal éltetek, — minke-előtte elbocsátanánk titeket a ti házaitokhoz, — kérünk és intünk titeket, hogy úgy cselekedjétek, hogy az ő kegyelmét hiábavalóvá ne tegyétek magatokban. Ne uralkodjék többé tibennetek a bűn: sőt viseljétek

* Baksay átdolgozása az új konventi liturgiában.

magatokat a ti keresztyéni rendeltetésekhez méltóan, hogy semmi titeket meg ne foszthasson Istennek ama szeretetétől, amelyet kijelentett és hozzátok megbizonyított a Jézus Krisztusban. Legyetek mint ő szentei és szerettei könyörületesek; öltözzétek fel a jóságot, alázatosságot, szelidséget, béketűrést. Szenvedjétek el egymást és ha egymásra valami panaszotok vagyon, bocsássatok meg egymásnak, mint Jézus megbocsátott tinéktek. Az Istennek békessége uralkodjék a ti sziveitekben, melyre hivatatok is egy testben.

Most, mielőtt megtérnénk házainkhoz, jertek emeljük fel szivünket Istenhez és adjunk hálát velünk közlött kegyelmességéért, imádkozván ekképen:

„Áldjad én lelkem az Urat s egész valóm az ő szent nevét! Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezzél semmi jótéteményéről! Áldunk téged jóságos Istenünk, mert te ime, megbocsátod minden bűneinket, meggyógyítod minden betegségeinket; megváltod életünket a koporsótól s kegyelemmel és irgalommal koronázz meg minket. — Bizony, könyörülő és irgalmas vagy te Atyánk; késedelmes a haragra, kész a kegyelemre; nem feddődöl folyvást s nem tart haragod örökké; nem bűneink szerint bánsz velünk s nem fizetsz álnokságaink szerint nekünk. — Mert a mily magas az ég a föld felett s amily távol esik napkelet nyugattól: oly nagy a te kegyelmed s oly messze veted vétkeinket tőlünk. És mint az atya könyörül gyermekein: úgy könyörülsz Te is mirajtunk. Hála neked, hogy hozzánk való szerelmedet megmutattad abban, hogy adtad érettünk a Te szent Fiadat, ki meghalt érettünk, mikor mi még bűnösök valánk. Istenünk, Atyánk! tartsd meg és növeld lelkünk bizonyosságát abban, hogy akik megigazultunk az ő vére által, sokkal inkább megtartanunk immár a harag ellen ő általa; — és abban, hogyha amikor ellenségeid voltunk megbékéltettünk Veled Fiadnak halála által, sokkal inkább megtartunk most az ő élete által. S mert az Ur jóvolta örökkön-örökké az őtet félőkön s azoknak fiaiknak fiain, kik megőrzik az ő szövetséget; áldjátok az Urat ő Angyalai, mennynek seregei; áldjátok az Urat minden teremtményei: — Áldjad, áldjad én lelkem az Urat!*

Áldás: Istennek népe, áldjon meg tégedet az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusunknak atyja, aki megszabadított minket a sötétségnek hatalmából és átalvitt az ő szerelmes fiának országába, kiben van a mi váltságunk és bűneinknek bocsánata és aki által van élő reménységünk, romolhatatlan, szeplőtelen és hervadhatatlan örökségre a mennyben. Ámen.

R. L.

* Az új konventi liturgiában Szatmári Ötves István agendájából átdolgozva.

VALLÁSOS NEVELÉS.

Hogyan tanítsunk vallást ?

Vallástanítás az iskolában.

4. A Káté tanítása.

A káté-tanítás az elemi iskolai vallásoktatás koronája, betetőzése. A VI. osztályban, heti 2 órán tanítjuk. Határozott célja az egész eddigi, történeti jellegű anyag *személyivé* tétele és *bizonyágtévessé* fokozása, mely épen abban csúcsosodik ki, hogy a gyermek lelke megérzi és meglátja, hogy az egész történeti fejlődés feléje, mint célja felé haladt és szűkült, hogy megrendülve, világosodjék meg lelkében a boldogító igazság: *érttem* történtek mindenek; Isten engem keresett, engem szeret, engem vált meg, én is az ő gyermeke vagyok. És csendüljön ki lelkéből a fogadástétel: az is akarok lenni minden erőmből. Ezt a célt az oktatás azzal próbálja elérni, hogy a történeti szemléletek anyagát összesűriti és fogalmi rendszerbe köti egy, a gyermeki lélek fejlődési fokának megfelelő *keresztyén élet- és világnézetben*. Ez a fogalmi rendszer a *kátében* testesül meg. A Káté *hitvallás*. A keresztyén hit- és erkölcsii tudatnak fogalmi kifejezése, értelmi foglalatja. Mivel a vallásos élménynek épen az értelmi reflexe változásnak van alávetve a lélek fejlődése szerint, azért minden életkorra érvényes káté nincs. A Káté mindig *pedagógiai* eszköz, tehát alkalmazkodik a különböző életkorok értelmi világához; másként fogja egységes rendszerbe a vallásos élmény tartalmát a népiskolások, megint másként a konfirmándusok, vagy a felnőttek számára. Azonban a káté mégis minden esetben az *ugyanazonos* keresztyén élményt tartalmazza és annak *értelmezése*; az az anyag tehát, a melyet az értelmezésben hitvallássá jegecit, minden esetben csakis ugyanaz lehet. A keresztyén hitvallás tartalma természeteinél fogva mindig a *Bibliából* veendő. Kérdés azonban, hogy mik legyenek azok a részek, melyek a Bibliából kivéve, a káté anyagául használtassanak fel és hogy a Biblián kívül nincs-e a kátének más forrása is? Mert pld. némely konfirmációi kátében a keresztyén egyház történetének menete is bennfoglaltatik, s ha az elemi iskolás gyermekek számára érvényben lenne a kátétanítás, vajon az ő kátéjukban is benne kellene-e ennek lennie? A Kátében tényleg *mindennek* benne kell foglaltatnia, amit a gyermek eddig tanult, azonban csak *idealiter*, mint a fogalmi rendszer

tapasztalati, illusztráló anyagának. A szent történetek és az egyház-történet ismételt leírásának itt nincs helye, de mindaz ami belőlük eszmei, örökkévaló lényeg, a káté tételeiben fogalmilag ott kell hogy legyen és e tételekből a szemléleti anyagnak mindenkor visszakonstruálhatónak kell lennie. Ennélfogva maga a keresztyén világ- és életnézet a Kátéban *tisztán bibliai* lesz, és pedig az egész keresztyénség lényegét hordozó bibliai anyagból alakul, a mely aztán érvényesült, élt, megjelent és hatott a történelem minden mozzanatában. *Az igaz keresztyéni hit és az igaz keresztyéni élet képe az*, ami a Kátéban kialakul.

A keresztyén *hitnek* azonban egész tartalmát a Szentírás egésze adná, a melyet így tisztán bibliai szövegezésben adni lehetetlen volna, illetve mindig relativ értékű kivonatolássá lenne. A káté írójának a *hit formuláját* kellene a Bibliából megszövegeznie, ami mindig egyéni és töredékes lenne. Ezért önkényt értetődik, hogy azt a formulát választjuk, amelyik legősibb és századok hitének kifejezője lévén, a hitközösség jellegét legklasszikusabban képviseli, t. i. a „*Hiszkegy*“-et, az „*atyák hitét*“. Ez a hitvallás a bibliai isteni kijelentésnek mintegy a legáltalánosabb kifejezése, bibliai keretezése a *hit* világának. A *Szentháromság*, az *anyaszentegyház*, a *bűnbocsánat*, az *örök élet* azok a pillérek, amelyek az egész nyugszik. A *keresztyén világnézet* egész épülete kétségtelenül ezekre a pillérekre épül s így a *Hiszkegy* értelmezésében egész teljességében felmutatható, természetesen a gyermeki lélekhez mérten.

Ami a *keresztyén életet* illeti, itt már a Szentírás maga ad olyan örökkévaló summázásokat, amelyek az egész lényegét hordozzák. Első sorban az *emberi élet törvényeit*, létfeltételeit, Isten által adott örök fundamentumát adja a *Tíz parancs*. Közelebről a *keresztyén embernek* az Atyával való *életközösségét* tükrözi a *Miatyánk*. Végre a *keresztyének egymással és az Istennel való életközösségének* hordozóját az anyaszentegyház alkotván, ennek, mint életadó, életet megszentelő hatalomnak fölszentelői, kifejezői a *sákramentumok*, a *szereztetési igék* értelmében. *Hiszkegy, Tíz parancs, Miatyánk, Szereztetési igék* : ezek adják meg a keresztyén hit és élet foglatját és törvényeit, ezek alkotják a káté *anyagát*, ezek *magyarázata* pedig a *káté-tanítás*.

Az a kérdés, hogy ezeknek a részeknek az *elrendezését* miféle elvek szerint végezzük? Sorrendjüknek megállapítása úgy theologiai, mint pedagógiai szempontból fontos kérdés.

Ismeretes, hogy *Luther* kátéjában első helyen van a *Tíz parancs*, második a *Hiszkegy*, harmadik a *Miatyánk*, negyedik és ötödik a *Sákramentumok*. De a *Luther-féle elrendezést* bizonyos theologiai szempont vezérelte. U. i. a *Törvény első helyen való tárgyalása* tisztán azért történik, hogy kimutattassék az igazság: „a törvényből nem igazul meg egy test sem“, mert magunk erejéből a törvényt betölteni nem tudjuk.

Luthernél az egész Tíz parancs, a Törvény csak hid a kegyelemhez : „nevelőmester a Krisztusra.“ A páli gondolat mélysége és igazsága azonban *ebben az esetben* határozottan téves útra vezette Luthert.

A kátéban ugyanis a Tízparancs a világért sem arra való, hogy *teljesíthetetlensége* mutattassék ki. Ennél sokkal több : életünk törvénye, a mely egy az étellel, amely nélkül nincs élet. És ami a fő : a Tízparancsban benne van a hit szempontjából *az egész keresztyénség*, benne van Isten érettünk élő megváltó *szerepeltete*, fegyelmező alakjában, benne van a *Krisztus*, aki a törvény betöltője vala. Ebből a szempontból tehát az elrendezés indokolatlan.

A *Kálvin* kátéjának (1545. Magyarul a Ref. Egyházi Könyvtár IX. kötetében : „Kálvin J. kisebb művei“ 1—70. l. Ford : Czeglédy Sándor.) elrendezése ez : a hitről, a törvényről, az imádságról, a sákramentumokról. Magunk részéről is ezt az elrendezést tartjuk helyesnek. Először a Hiszekegyet magyarázzuk, mint a keresztyén *hit* kifejezőjét, azután a Tízparancsot, Miatyánkat, Sákramentumokat, mint a keresztyén *élet* kifejezőit. Így az egész a *keresztyén világnézet és életfelfogás* tükré, magyarázata lesz. A káté egész fogalmi, logikai természetének határozottan ez az elrendezés felel meg.

Maga a káté, mint *tankönyv*, ennek a keresztyén világnézetnek és életfelfogásnak *legelemibb, legegyszerűbb és legrövidebb* kifejezése kell hogy legyen. Szerkezetére nézve legvilágosabb, ha mindenütt *tételre* és *magyarázatra* osztjuk. A tétel maga a bibliai szöveg egy-egy része (pl. az egyik parancs, vagy az egyik kérdés), ehez csatlakozik a magyarázat. Megjegyzendő, hogy a magyarázatnak szintén a legelemibbnek, legegyszerűbbnek és legrövidebbnek kell lennie a kátéban, s úgy kell megszövegeztetnie, hogy pregnáns és lapidáris voltánál fogva beleedzőhessék a gyermek emlékezetébe és vallásos élményének évtizedek múlva is fogalmi hordozója lehessen, mely acélbordázatában őrizi és mindig újra feleleveníti magát az élményt. Ezért kátét alkotni a *legnehezebb* dolog a világon. Az alkotónak nemcsak nagyon tiszta vallásos világnézete és életfelfogása kívántatik hozzá, hanem erős történeti hit-tudat is és a kifejezésnek egészen speciális ereje, mely a *közösség, az egyetemesség* tükrözője tud lenni. Most már úgy a tételt, mint a magyarázatot *kérdések* vezethetik be, maga a tétel és a magyarázat pedig a *felelet* alakját veheti fel szintén azért, hogy az emlékezetbe való beleedződés ezzel is megkönnyíttessék. Pld. így :

. . . . *ik tétel.*

Kérdés : Melyik az Istennek első parancsolata ?

Felelet : Rajtam kívül más Isteneid ne legyenek !

Magyarázat.

Kérdés : Mit kíván tőlünk Isten az első parancsolatban ?

Felelet : Isten az első parancsolatban azt kívánja tőlünk, hogy . . .

Sokan azt gondolják, hogy a kátétanítás tulajdonképen a káté be-tanításában, említettetésében áll. Ez nagy tévedés. Ez az eljárás lelket-len robottá tenné az egészet, s valószínű, hogy azért is lett a káté néhol a gyermek legunalmasabb könyve és valóságos réme, mert csak bevágatták vele.

A kátében a tételekhez adott magyarázatok, mint említettük, csak a legelemibb értelmezését adják a tételnek, a tulajdonképeni tanítás ennek a magyarázatnak a fejtegetése, valósággal életre való támasztása, élményé tevése s *ebben a legszebb, leggyönyörűsebb vallástanítói munka*. Ennek a munkának, s így az egész kátétanítás *módszerének alapelve* az, hogy a fogalmilag sűrített elemi magyarázatot *szemléletekbe oldjuk fel*, visszavezetjük a legendák, bibliai történetek, egyháztörténeti részek szemléleti képeire, újra felelevenítjük a gyermekek lekében az egész öt évi anyagot, hol egyik, hol a másik vonásában, kibontjuk lel-kéből az évek alatt felhalmozott kincses házat, hogy az élet maga vilá-gítsa meg az igazságot; mindenütt Jézus Krisztus személye, élete, taní-tása, mint a szóbanforgó igazság tökéletes tükre, állítandó a központba; ezáltal a forgalmi egységet új fogalmi rész-egységekbe fixirozzuk, majd újra visszavezetjük az elemi magyarázatba foglalt alap igazságra. E fejtegetés közben az értelem mellett a kedélyt és az akaratot is foly-tonosan foglalkoztatjuk, s a meghatás és megindítás minden eszközét harcba visszük, hogy a fogalom igazán életté legyen. Ha sikerül ezt az eljárást végbevinnünk, a kátétanítási órák valósággal ünnepekké lesznek. Ezeken teremtjük meg a keresztyén személyiségek alapját, éltető csiráját. Természetes, hogy ha valahol, úgy itt elsősorban szükséges a tanítást gyakorlattal, tettel, étellel kötni össze és a gyermekeket belevezetni a keresztyén élet korukhoz és körülményeikhez mért *gyakorlásába*.

A kátétanításban, mint az egész népiskolai vallástanítás fogalmi rendezésében és magasabb egységében mindig vezető elem marad az *intellektuális vonás*. A hit intellektuális birtoklásának biztosítása pedig óriási fontosságú dolog az életben. A háboru alatt sok száz esetben hallottuk, hogy a lélek megrendülése pillanatában egy-egy, a gyermek-korban megtanult hittétel, hit igazság csodálatosan elevenedik fel a lélekben és megindítja a hozzá kapcsolt szemléletek egész sorát, a melyek nyugalmat, vagy hősies lendületet adnak a szívnek a nagy pilla-natokban. Itt érik meg az aratásra a vallástanítás magvetése. De persze csak akkor, ha e fogalmi beidegzést erőteljes, eleven szemléletek adása előzte meg. Egyszerű gépies bevágatás gyümölcsötlen marad, mert nincs gyökere a szívben. Szükségesnek tartjuk még azt megjegyezni, hogy a káté mindig *felekezeti* jellegű. A keresztyénség egész tartalma felekezeti világításban foglaltatik benne. A népiskolában ennek a fele-kezeti jellegnek nem kell támadólag nyilatkoznia, nem kell más fele-kezetekkel való összehasonlításokból kidomborodnia, hanem egyszerűen

csak a mi felekezeti öntudatunk tükrének kell lennie, mintha más irányok nem is léteznének. A polemiának máshol a helye. Itt építeni kell tisztán pozitív úton és módon.

Enyit kell általában mondanunk a kátétanításról. Amint lehetségesse lesz, meg fogjuk kísérteni a káté egyes főrészeinek tanítási menetét és módszerét egyenként is bemutatni. A dolog oly fontos, hogy a külön-külön részletes tárgyalást föltétlenül megérdemli, de oly nehéz, hogy komoly készüllet és munka nélkül, egy-kettőre el nem intézhető. *Lelkipásztor társaink nagyon üdvös munkát végeznének, ha ezekre a főrészekre tanítási terveket dolgoznának ki külön külön és alkalom adtán közölnék velünk.* Minden bizonnyal nem is sejtett gazdagság tárulna elénk lehetőségekben és kilátásokban.

M. S.

II.

Az élet értéke.

Gyakorlati tanítás a VI. parancsolat alapján.

A kátétanítást e sorok írója is az V—VI. osztály számára igényli. Ez a tanítás épügy felhasználható az V—VI. osztályban, mint ahogy felhasználható konfirmációi oktatásban is, csupán az a különbség, hogy a konfirmációi oktatásnál a bibliai alapokat nem emlékezetből idézzük fel, hanem közösen olvassuk fel a bibliából. Ez esetben a tanítás inkább a bibliaóra jellegét ölti fel. E tanítás folyamán kitermelt kátérészlet egészen új, irodalmilag még meg nem jelent. Szerzőnek az a felfogása, hogy hosszú éveken át folytatott *ilyen* munkából kristályosodik ki az igazi káté.

Az itt bemutatott tanítás csak próba; szabadon alakítható. Lehet belőle két tanítást csinálni, de lehet hatot is. A tanalak inkább kérdve kifejtő, de az elbeszélésnek nagyobb szerepet kell juttatni benne. Az egyes tanításoknak imádsággal kezdése, bezárása, az énekek kiválogatása a tanító szabadságára van bízva.

I.

1. Ki emlékszik reá, hogy miképen teremtette Isten az embert? (Az egyik gyermek elmondja.) A biblia ezt így mondja el: „És formálta vala az Úr Isten az embert a földnek porából és leheltet vala az ő orrába életnek leheletét. És lőn az ember élő lélekké.” (I. Móz. 2. 7.) Ez azt jelenti, hogy Isten az életet a *magából* adta, tehát neki az az élet olyan drága, mintha az övé volna. És miért adta ezt a nagy ajándékot az embernek? Ugyebár azért, mert ki akarta mutatni vele, hogy

mennyire szereti az embert. Tehát az *élet az Isten szeretet-ajándéka, ennél fogva minden emberi élet, még a legegyszerűbb is, végtelenül drága.*

Ha egyszer az Isten ilyen nagy ajándékkal ajándékozott meg, gondoskodott arról is, hogy *megőrizze* a számunkra ezt az ajándékot. Megőrzi az ő gondviselésével, hiszen tudjuk, hogy egy veréb sem esik le a fáról az ő tudta nélkül, mi pedig sok verebecskénél drágábbak vagyunk. (Mt. 10. 20—31.) De különösképpen megőrzi még az Isten az ő drága ajándékát, az *életet* azzal is, hogy szigorú parancsot adott ki az élet védelmére. Ez a parancsolat így hangzik: *Ne ölj!*

Hogyan szegte meg ezt a parancsolatot Kain, a Faraó, Heródes, Akháb? Mi volt a büntetése Kainnak, Ákhábnak, Jezabelnek? Régen, mikor az emberek nagyon durvák és erőszakosak voltak, úgy védték az életet, hogy a gyilkosra *halált szabtak*, amit a meggyilkolt legközelebbi rokonának kellett végrehajtani. Szemet szemért, fogat fogért, aki vért ontott, annak vére ontassék ki (IV. Móz. 35.) ez volt a törvény s ezt nevezték *vérbosszúnak*.

Most már Isten nem a rokonokra bizza a gyilkosság megbüntetését, hanem a bíróságra. De a bíróság csak emberi módon büntet; Isten maga bünteti meg a gyilkost.

De nemcsak így lehet megszegni ezt a parancsolatot. Mondd el, mit miveltek a Jerikói úttal a rablók? Törődtek-e azzal, hogy mi lesz vele? Mikor Józsefet megakarták ölni a testvérei, mit mondott Ruben? (Ne vessetek kezét reá, hanem dobjuk az ő kutba.) Hát ezzel nem rövidítették-e meg az életét? Tehát *kárt tettek testi épségében*.

Összefoglalás: Mi az élet? *Az Isten szeretet-ajándéka.* Milyen az élet? *Minden emberi élet, még a legegyszerűbb is, végtelenül drága.* Miképpen védelmezi Isten az életet? Megparancsolja, hogy *felebarátaink testi épségében ne okozzunk kárt.* Irjátok fel: **„Az élet Isten ajándéka, amelyet a maga életéből adott. Ezért minden élet, még a legegyszerűbb is végtelenül drága. Tehát felebarátaink testi épségében nem szabad kárt tennünk.”**

Alkalmazás: Tudsz-e esetet, mikor barátodnak testi épségében kárt tett valaki? (Nem szabad kövel dobálni, verekedni, fegyverrel játszani. Történetek a vigyázatlanságból megesett gyilkosságokról.) A bibliában szigorú parancs van erre: „Ha új házat csinálsz, házfedeledre korlátot csinálj, hogy vérrel ne terheld a te házadat, ha valaki leesik arról“ (Deut. 22. 8.) Hát az állatot szabad-e megölni? Hogyan kell megölni azt az állatot, amelylyel táplálkozunk? Szabad-e az állatot kínozni? Az állatkinzás *kegyetlenségre* vall s a *kegyetlenség a gyilkosság iskolája.* „Az igaz az ő barmának érzését ismeri, az istentelenek szíve pedig kegyetlen.“ (Péld. 12. 9.) Csak rossz lelkű ember kínozza az állatot.

2. Tudjuk, hogy akinek testi épségében kárt teszünk, az életét veszélyeztetjük és megrövidítjük. De *csak* úgy vétkezünk-e valakinek az élete ellen, ha a *testi* épségében teszünk kárt? Nem, hanem ha lelki épségében teszünk kárt. Valakinek a lelki épségében akkor teszünk kárt, ha neki bánatot okozunk, ha szégyent és gyászt hozunk a fejére. Mondd el mit mondott Jákob, mikor a fiai hazavitték neki a József véres ruháit és jelentették, hogy József elpusztult? „*Sirva megyek fiamhoz a sirba.*” Ezzel azt mondotta, hogy megöli őt a bánat. A bánatot pedig kik okozták? Tehát ha Jákob meghalt volna bánatában, mit mondanánk, kik okozták a halálát? (Gen. 37. 25., 42. 38.) A fiai. Minek nevezzük azt, aki másnak halálát okozza? Gyilkosnak. Tehát mit mivel az, aki másnak gonoszul nagy bánatot okoz? *A felebarátja élete ellen tör.* Irjátok fel: **Felebarátainknak nem szabad készakarva bánatot okoznunk.**

Alkalmazás. Tudsz-e esetet, mikor a rossz fiú megrövidítette apjának, anyjának életét? Miféle módon okozhattok bánatot szülőiteknek, tanítóitoknak? iskolatársaitoknak? Ha valaki azt mondja, hogy megbántottátok őt és ti ezt jóvá akarjátok tenni, mit kell cselekednetek? Bocsánatot kérni. Jövő órán mondjátok el, kiktől kértetek bocsánatot és miért?

3. Ki mondja meg miért kellett Toldi Miklósnak világgá bújdosni? Mert megölt egy csufolódó szolgát. Miért kellett Mózesnek a királyi udvarból a pusztaba menekülni? Megölt egy egyiptomit. Tudták-e ők, mikor elfutotta őket a harag, hogy gyilkolni fognak? Nem. Mi ragadta el őket s döntötte bűnbe? A harag. Olvassuk el, mit mond Jézus a hegyi beszédben (Mt. 5. 21—22.) A harag elvakít s kárát akarjuk annak, akire haragszunk. Ha a harag valakivel szemben úgy meggyökeresedik a szivünkben, hogy személyét ki nem állhatjuk s rosszát kívánjuk, az ilyen haragot gyűlöletnek nevezzük. A gyűlöletről azt mondja János apostól: *aki gyűlöli az ő atyafiát, mind embergyilkos az* (I. Ján. 3. 15.), akár tett kárt az ő felebarátja testi épségében, akár nem. A gyűlölet rossz tanácsadó, mondja a példabeszéd. Tehát írjátok fel: **Nem szabad felebarátaink iránt haragot vagy gyűlöletet táplálnunk.**

Alkalmazás. Haragtartás iskolatársaitokkal szemben. Sietni kell a bocsánattal. Akinek „igaza van“, az kérjen bocsánatot. Jogos volt-e a Toldi Miklós haragja? A Mózesé? Az. Mégis, szabad volt-e nekik gyilkolniok? Ki tartotta fenn magának a büntetést? Isten. Irjátok le: Róm. 12. 19: *Magatokért bosszút, ne álljatok szerelmeseim, hanem adjatok helyet ama haragnak (Isten haragjának) mert meg vagyon írva: enyém a bosszúállás, én megfizetek, ezt mondja az Úr!*

4. Mondd el az irgalmas szamaritánus történetét. Ha meghalt volna a jerikói útas, hibás lett volna-e a pap, meg a lévita? Igen. Miért? Mert elmulasztották a segítséget. Tehát aki elmulaszt olyan

segítséget, amit megtehetett volna, bűnös. Aki a vízbefulót nem menti ki, majdnem olyan hibás, mint aki beledobja a vízbe. Miképen segített a szamaritánus? (odament, megmosta, bekötözte, öszvére tette, elvitte a vendégfogadóba, rábizta a fogadósra, pénzt adott az ellátására, megmondta, hogy visszajövet számbaveszi, mint bántak vele.) Tehát *komolyan vette s végig vitte* a segítséget. Tehát **felebarátainkat nekünk is segítenünk és gondoznunk kell.**

Mondd el, miként könyörült Jézus a betegen, szenvedőkön, bűnösökön. Miért könyörült? Mert szerette őket. Jézus most is szereti a betegeket, a szenvedőket az árvákat és szegényeket? Igen. Kire bizta ezeknek a gondját? Reánk. Olvassuk el Máté 25. 31—46. Kinek okozunk örömet, ha ezeken a „kicsinyeken“ könyörülünk és kinek bánatot, ha nem könyörülünk? Jézusnak.

Ugyebár *hálátlanság* volna Jézusnak bánatot okozni? Miért? Mert Jézus szeretett és jót tett velünk. Bizony nagy jót tett mivelünk: mikor mi *bűnösök voltunk, nem engedte, hogy elvesszünk, hanem szenvedett és meghalt értünk, hogy minket a bűnből és a halálból megváltson*, (Begyakorlás.) Tehát felebarátainkat segítenünk és gondoznunk kell a **Jézus Krisztusért, aki rajtunk is könyörült és vére hullásával megváltott minket.**

Alkalmazás. Ki mikor cselekedett irgalmasságot? Elég-e a koldusnak az alamizna? Mi a fontosabb: a pénz, vagy a szeretet? A szegénynek munkát adni, a betegeknek kórházat építeni, az árváknak otthont teremteni. De ezek az intézmények felmentenek-e a személyes jótékony-ság alul? Mit tett Jézus érted és mit tettél *te* érte? A jövő órán számoljon be kiki, hogy mit tett Jézusért.

II.

5. Hogyan könyörült rajtunk Jézus? Meghalt értünk. Megtartotta-e magának az életet? Nem. Könnyen, fájdalom nélkül adta oda az életet? Nem. Mondd el a Gecsemáne-kerti imádkozás történetét. Életét a maga tulajdonának tartotta-e? Kié minden élet, a mienk is? *Istené.* Elvehetjük-e Istentől a mi az övé? Irjátok fel: **Életünk nem a mi tulajdonunk s ezért sem el nem dobhatjuk, sem meg nem rövidíthetjük.**

Alkalmazás. Az öngyilkosság bűn. Judás büntetése. Történet az őrhelyéről megszökött katonáról. Ki ellen vétkezik? A vezér ellen, mert elárulja; bajtársai ellen, akiket szolgálania kellett volna; maga ellen, mert gyávaság foltját nyomta a nevére. Az öngyilkos is vétkezik Isten ellen, mert elhagyja azt az őrhelyet, ahová Isten állította. Megkárosítja felebarátjait, szeretteit. Az öngyilkosság gyávaság, mert nagyobb bátorság kell az élethez, mint a halálhoz.

Egy negyed liter tiszta alkohol egyszerre megöl egy felnőtt embert. Van-e különbség a között, ha egyszerre ölöm meg magam, vagy ha

éveken keresztül? Nincs. *Mi a lassú öngyilkosság?* Dobzódás, kicsapongás, hanyagság. (Olvassuk el Róm. 13. 11—14. és I. Tim. V. 23.) Ti miképpen tékozzátok el az életet? (Könnyelműség, vigyázatlanság, tisztátalanság.) Határkérdések a 7 parancscsal, konf. oktatásban. *külön a fiukkal és a leányokkal.*

6. Isten azért adta az életet, hogy neki szolgáljunk vele. Jézus miképpen szolgált? Engedelmes volt a kereszt haláláig. Vannak az életnél is drágább dolgok: pld. a katona a háboruban meghal. Miért áldjuk a nevét? Miért hal meg? *Azért hal meg, hogy mi éljünk.* A földbevetett gabonamag példája: Ján. 12. 23—26. Mikor életünket, vagyონunkat mások boldogítására adjuk oda, *áldozatot hozunk.* Aki áldozatot hoz, az *hős.* Olvassuk el Mt. 10. 37—39. Miféle életet kell elveszítünk? A magunk testi életét. Miféle életet nyerünk meg? *Az isteni, vagy lelki életet.*

Ki emlékszik az István vértanú történetére? Ki mondja el a magyar gályarabok történetét? Melyik életüket vesztették el ezek? Hol nyertek új életet helyette? Melyik a drágább élet? Látjátok, Isten erre a drágább erre az igazi életre nevel, s a földi életet csak azért adta, hogy megragadjuk benne az örökéletet. Olvassuk el a Ján. 3. 16. versét. Tehát ez a földi élet azért drága, mert pítvara s eszköze az örökéletnek. Irjátok fel: **Életünket fel kell ajánlanunk Isten dicsőségére alázatos áldozatul a keresztyén szolgálatban s ha ő úgy kívánja, a vértanúságban is, mert a földi élet csak pítvara az örökéletnek.** (Begyakorlás.)

7. Mikor így feldolgoztuk az anyagot, a lediktált részekben készen van a káté. Ezt a kátérészletet termeltük ki:

K. Melyik a hatodik parancsolat?

F. *A hatodik parancsolat ez: ne ölj!*

K. Mit jelent ez a parancsolat?

F. *Ez a parancsolat azt jelenti, hogy az élet Isten ajándéka, amit ő a saját életéből adott nekünk, azért, mert szeretett minket. Annak okáért minden élet, még a legegyszerűbb is, végtelenül drága; tehát felebarátaink testi épségében nem szabad kárt tennünk, nekik bánatot okoznunk, irántuk haragot és gyűlöletet táplálnunk, hanem segítenünk és gondoznunk kell őket a Jézus Krisztusért, aki rajtunk is könnyörült és vére hullásával megváltott minket.*

K. Hát még mit jelent ki Isten e parancsolatban?

F. *Isten e parancsolatban még azt is kijelenti, hogy életünk nem a mi tulajdonunk s ezért sem el nem dobhatjuk, sem meg nem rövidíthetjük, hanem hála áldozatul oda kell ajánlanunk azt az Isten dicsőségére alázatos keresztyén szolgálatban, s ha Ő Szent Felsége úgy kívánja a vértanúságban.*

K. Mi tehát a VI. parancs summája?

F. *A hatodik parancs summája ez: Becsüljük meg a földi életet, mert az az örökélet pítvara és eszköze.*

Aki szereti a rendszerezést, kísérelje meg a káté tételeit ilyen szempotok szerint szerkeszteni meg: 1. Miféle ajándékát védi Isten a VI. parancsolatban? 2. Az élet megvédése céljából mit tett meg Isten? 3. Az élet megbecsülése céljából mit kíván Isten? Így aztán benne lesz a 3 fő mondat: ajándék, tiltás, követelés.

R. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ministorum origo, institutio et functio vetustissima et ipsus Dei, non nova, auf honinum est ordinatio. (II. Helv. hitv.)

Darumb ein jeglicher Christ hat die Gewalt, die der Papst, Bischöfe, Priester und Mönche haben in diesem Falle: die Sünden zu behalten oder zu erlassen... Wir haben wohl alle diese Gewalt; aber niemand soll sich vermessen, dieselbige öffentlich zu üben, denn der dazu durch die Gemeinde erwählet ist. Heimlich aber mag ich sie wohl brauchen.

Luther.

GYŰLEKEZETI MUNKA.

PÁSZTORKODÁS.

BELMISSZIÓ.

Lelkipásztori munka egy falusi gyülekezetben.

1. Előkészítés.

E cím alatt arról a munkáról lesz szó, melyet abban a specialis gyülekezetben végzünk, melynek állapotrajzát és munkatervét már megállapítottuk. Hiszen a lelkipásztori munka — és ezt nem győzzük eléggé hangsúlyozni, — mindamellett, hogy elvi alapjaiban és céljaiban egységes, különbségnélküli, módszerében és e cél megjelenésében végtelen változatos, a lelkipásztor és a gyülekezet egyénisége szerint más és más. Azért mutatunk be először egy programmszerű munkát, fölfajtván annak menetét fővonásaiban, hogy példában mutassunk a munka programmszerűségének és kivitele' módszerességének szükségére, és evvel elhárítsuk azt a gondolatot, hogy az egész program légbőlkapott, megvalósíthatatlan ábránd, mely csak az u. n. „ideális állapotokat“ adja elő. A program realizálásának a kriteriuma ép abban látszik majd meg, hogy ez tényleg keresztülvihető, sőt abban a specialis egyházközségben keresztül is vitetett, vagy — némely részében — keresztül fog vitetni.

Egy egyházközségben, hol szervezett gyülekezeti munka még nem folyt, nagyon nehéz, de más szempontból nagyon könnyű helyzetben vagyunk. A helyzet nehézsége abban áll, hogy a multból átjött semmiféle kapcsolópontot, hogy így mondjuk: előkészületet, nem találunk. A legtöbb gyülekezetben már van valami előkészítés, vannak közös problémái a gyülekezet tagjainak, s ezekhez kapcsolódva sokkal könnyebb a továbbvitel. Másrészt azonban könnyebb és kedvezőbb a helyzet, mert itt kialakult megcsontosodott tradicióról nem beszélhetünk. A régi rosszúl kezdeményezett és dugába dőlt munkák romjai, vagy akár a jól kezdett, de elhanyagolás, részvétlenség miatt tönkrement törekvések kadaverei nem akadályoznak bennünket, nem fogad elutasítás, vagy bizalmatlanság, hanem a legtöbb embert azonnal meg lehet nyerni az ügynek. Annyival inkább a legelején kell kezdenünk mindent, s érvényesíteni mindig erősen azt a gondolatot, hogy az egész munka egysége nem külső, hanem belső egység, mely diadalát nem a külső szervezésben találja, hanem abban az alig észrevehető eredményben, mellyel emberi lelkeket hozunk, illetőleg segítünk közelebb az örök élet forrásához. — Különösen itt fontos az egység és belső tervszerűség gondolatának érvé-

nyesítése, szemben a külső sikerek mértéktelen keresésével, mert, míg egy nagy 10—20 ezer lelket számláló gyülekezetben a gyülekezeti munka szükségképen, a vis inertiae törvényénél fogva, csak a gyülekezet egy számban csekélyebb kontingensét gyűjti a lelkipásztor köré, addig ebben a kis gyülekezetben mindenkinek módot kell (és lehet is) adni arra, hogy a munkából az őt megillető részt kivegye.

Legelőször, talán egy félévig, de egy pár hónapig mindenesetre, a lelkipásztor, a nélkül, hogy bárminő munkába kezdene, tanulmányozza a *helyzetet*. Ez idő alatt nem üres semmittevésnek adja magát, hanem vizsgálódik és gondolkozik a munka és munkatér felől. Először megfigyeli a *gyülekezetet* általában. Megállapítja, körülbelől minő képe van annak, megismerkedik vagyoni erejével, anyagi segélyforrásaival, vallásos életével. Megvizsgálja a gyülekezeti tagok különböző típusait, s úgy találja, hogy lát közöttük hűséges és szorgalmas templomjárókat, leginkább az öregek közül; ezek éber szemekkel kísérik a gyülekezet fejlődését, vagy általános, vagy konkrét terveik is vannak annak fejlesztésére. A gyülekezetnek ez a „magva“ (Kern der Gemeinde) magában foglal ezenkívül néhány haladni igyekező, magasabb tervű embert, akik messzebbre néznek, mint az „öregek,“ szempontjaik általánosabbak, tettekre készebbek; viszont ezeken kívül lát egy néhány embert, akik vallásos szempontok és élményektől távolabb esnek, nem látni őket templomban, ~~közügyekben, az egyház ügyeiben nem vesznek részt.~~ Az új ember fel van jogosítva rá, hogy ezekről az okok felől tapintatosan érdeklődjék. Előtte ezek még nem lehetnek ismereteseek, ezért kérdőzködése nem tűnhetik föl tolakodásnak, ha tapintatosan intézi azt, viszont, ha elhallgatja, már egy év múlva nem tehet az illetőknek említést róla, anélkül, hogy az okvetetlenkedés gyanújába esnék. Tapogatózik azok iránt a tervek iránt, amelyeket az egyházra vonatkozólag táplálnak az emberek, alapos megfigyelés útján megállapítja a szükségeket, megfigyeli a szokásokat, hibákat, hogy majd ezeket számontartva orvosolhassa. Mindezekben egy újonnan jött embernek sokkal kedvezőbb helyzete van. Mivel nincs benne a régi szokásokban, hamar felöltik neki minden; az embereket nem ismeri, tehát részrehajlatlan, jobban meglátja a tüneményeket, mint az, aki már megszokta őket. Így alkot teljes képet a gyülekezetéről, annak jelenlegi állapotáról.

E mellett megfigyeli az ifjúságot. Látja, hogy azok vezető nélkül, magukra hagyva járnak, egyedüli szórakozásuk a játék, az életükben semmi komolyabb cél nem áll előttünk, közös munkájuk nincsen, de azt is látja, hogy verekedés, kártya, vagy isszákosság szenvedélyének nem hódolnak. Ime, egy ifjúság, mely alkalmas munkatér, bár 258 lélekszám után a nagyobb fiuk száma alig mehet 8—9-nél többre. A kisebb (10—15 éves) gyermekekről látja, hogy fegyelmezetlen a magaviseletük (amely hiba az előbbieken is megvan) még fegyelmezetlenebb a gon-

dolgozásuk. Ártatlan verekedésben lelik örömeiket, semmi fegyelmet, komoly célt nem ismernek.

Ha így állapotokról teljes képet kapott, egyéneként keres *munkatársakat*; olyan férfiakat, nagyobb vagy kisebb fiúkat, akiknek a komolyabb célokhoz van felfogásuk, ezek iránt érzékük van, s a kiknek személyes megbízhatósága kétségen felül áll. E munkában szüksége van a lelkipásztornak *személyes érintkezésre* a hiveivel, amely nélkül az eljárás lehetetlen. Keresnie kell és meg kell ragadnia minden alkalmat, hogy a *bizalmat* maga iránt fölébressze és megszilárdítsa. Apró szolgálatok, melyeket mindenkinek, személyválogatás nélkül tesz, komoly, szeretetteljes, nem leereszkedő, de nem is pajtáskodó hang a beszélgetésben a felnőttekkel, a nagyobb fiukkal való udvarias, komoly bánásmód, a gyermekekhez nyájasság, azok megbecsülése, nem csak általában kötelessége a lelkipásztornak, de kötelessége különösen akkor, mikor megakarja mutatni azt, hogy ő bizalommal és szeretettel jött a hivei körébe. és ezt a bizalmat és szeretetet ennél fogva igényeli is tőlük. Semmit se tegyen, vagy mondjon a lelkipásztor, a mit előre meg nem fontolt és vizsgálat alá nem vett abból a szempontból, vajjon mi értéke van ennek a munkája érdekében. Mindnyájan tudjuk, milyen nagy súlylyal esik a latba egy ország külső vagy belső politikájában egy uralkodó vagy egy államférfi szava, nos ép olyan fontos egy gyülekezet életére és munkája jövőjére nézve az, amit a lelkipásztor tesz, vagy mond. Egy elhamarkodott cselekedettel, egy meggondolatlan szóval sokszor évekre rontja el a tanulmányát s vágja utját érvényesülésének.

Ha a bizalom megszilárdult a lelkipásztor iránt, ha a gyülekezete látja, hogy a lelkipásztor nem játszik a szavával, nem tagadja meg őket, segít a bajaikon, az igazság mellett áll, akár javukra, akár kárakra van az az igazság anyagilag, akkor ne féljen, hogy hamar elveszti ezt a bizalmat. Hamarább hagyja el az a nép a saját véreit, mint a lelkipásztort, aki most lett igazán valódi tényező a gyülekezet életében.

Ezen az alapon, melynek megteremtésére — mint mondtuk — föltétlenül kell egy félév, legalább 3—4 hónap, most már munkához lehet látni.

A további munkára vonatkozólag a következő irányelveket álljuk föl:

1. A munka egy egészen kicsiny dolgon kezdődjék. Ne is legyen az specialis egyházi jellegű, mert evvel dokumentálja a lelkipásztor, hogy a munkája nem csak az egyház, hanem az egész nemzet körére kiterjedő munka. Lehet ezt a „bemutatózó“-t akár a felnőttekkel kezdeni pl. egy népszerű, vallásos összejövétel-cyklussal, akár a nagyobb fiúkkal és leányokkal, ha ezeket gyűjtjük össze valami közös céllal, de legbiztosabb a gyermekekkel, mert ezek természetüknél fogva hamarabb kaphatók erre. Egyszerűen avval a körrel, mely a lelkipásztornak legjobban és legbiztosabban már a kezében van.

2. Föltétlenül kívánatos, hogy az első föllépésünk sikerét biztosítsuk. A legtöbb ember ebből fogja megítélni munkánk irányát, és ami fő, a munka sikerét. Ha ez kudarccal végződik, kételkedni fognak talán nem jóakaratumkban, de erőnkben, munkaképességünkben, és ez is elég, hogy tönkretegyjen egy nagyrahitott lelkipásztori életet.

3. Az első munkánk képviselje híven azt az irányt, amit követni akarunk. Legyen világos példázata annak, hogy a mi munkánk vezető elve a közös munka; ezért ebben részt adjunk azoknak, akiket legelőször kaptunk meg a gondolataink megvalósítására. Évvel megmutatjuk, hogy mi nem magunk akarunk lenni a gyülekezet, hanem őket akarjuk tehetségeik és munkáik kifejtése után a gyülekezet munkás tagjaivá tenni.

4. Ennek az első munkának a megindításánál különösen szem előtt tartandó, hogy a munka közös céllal birjon. Ne csak egy, mellékes célt tűzzön maga elé, hanem olyant, melyet mindenki egyetemes szükségnek ismer föl.

5. Végre hangsúlyozzuk azt, hogy mint minden munkának, ennek is bele kell taglalódnia abba az egyetemes programmba, mely a lelkipásztort vezet. Minden munka, legyen bármilyen nagyszabású, vagy bármilyen kicsiny, ettől az egyetemes programmtól nyeri irányítását, és csak annyiban hajtandó végre, amennyiben ennek megfelel. Nagyon ritka eset, hogy a lelkipásztor megengedheti magának a luxust: megindítani és alkotni valami olyant, a miből gyülekezetére és egyetemes munkájára sem direkte sem indirekte előhaladás nem háramlik. Ez a lelkipásztor munkatöbblete a munka erejének és a sajátmaga fölös energiájának bizonyítéka.

Körülbelöl ezek azok, a miket az első munkáról mondanunk kellett. Látjuk milyen fontos ez, mennyire végig kell gondolni ebben mindent a lelkipásztornak. A magam gyülekezetében egy karácsonyi ünnepély volt az első ilyen munkám, melyet e követelmények szemmeltartásával állítottam össze. Ez az ünnepély bár vallásos, de nem kimondottan egyházi jellegű volt, programmja helyet adott a komoly világi elemnek is, közös munkánk volt a nagyobb fiúkkal és leányokkal, kik közreműködtek; jövedelme általános jellegű célra: egy toronyórára szolgált az alap megvetéseül, s végre vele szándékom volt az ifjúságot gyűjteni össze bizonyos közös céllal, a mi sikerült is.

Igy alapítja meg a lelkipásztor a bizalmat személye és munkája iránt, mely kettős alap a szervezett, öntudatos munkának szolgál alapúl. Kiemeljük azonban azt az igen fontos gondolatot az egész munkára nézve, hogy ezt a szervezettséget, ezt a belső rendet nem baj, ha maga a gyülekezet nem látja is világosan csak annál tisztábban legyen meg az a lelkipásztor agyában. A gyülekezet úgy sem tudna fölemelkedni ezekhez az egyetemes célokhoz. Hadd lássa ő ötletszerűnek a munkát, nincs abban semmi baj. Mindenesetre óvakodjék azonban a lelkész

mindenkit a maga munkáinak kulisszái mögé engedni nézni, behatolni engedni kíváncsi szemeket a tervek és célok rejtekébe. Mert a ki terveket lát, lát kudarcot is, lát emberfölötti küzdelemeket, látja e tervek sokféleségét, változását, arra pedig semmi szükség, hogy ezt más is lássa, mint a lekipásztor.

Maga a rendszeres munka egyes céljaiban párhuzamosan folyik. Vagyis nem kezdünk először egyik munkához, s ha azt bevégeztük, a másikhoz, hanem párhuzamosan végezzük őket. Először mindenesetre csak egyet indítsunk be, még pedig azt, a mi legkönnyebb, s a melyikre legtöbb szükség van. Ha ez folyik akkor lehet kezdeni a másikat. Indíthatunk be párhuzamosan többet is, ha különös szükség áll fent, ekkor persze kettőzött fegyelemmel kell őket vezetni. Az egyszer valamilyen irányban megkezdett munkát azonban se kényelemszeretetből, se kishitűségből, se esetleges részvétlenségből ne szüntessük be, csakis akkor, ha belátjuk, hogy nem célravezető, vagy eredeti rendeltetésétől eltért. Ha bibliaórát, felolvasást stb. hirdetünk, épolyan lelkiismeretesen tartjuk meg azt három embernek, mint háromszáznak, s ne feledjük: a siker titka a lekipásztor egyéni buzgósága, fontossága, áldozatkészsége. A ki ma silány prédikációt mond, mert csak tizen voltak a templomban, holnap silányabbat fog mondani kétszáz embernek is.

Ez előkészítő munka bevégezése után a rendszeres munkát főbb vonásaiban problémák szerint fogjuk tárgyalni,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. L.

„Beszédemmel, tanítással, mindennemű lelkési munkássággal, jó példával s egész életemmel anyaszentegyházunk építésére s Isten országának terjesztésére igyekezem.“

Lelkési eskünk szavai.

K A L Á S Z O K.

A pásztor.

A maga juhait nevükön szólítja és kivezeti őket. És mikor kivezeti az ő juhait előttük megyen, és a juhok követik őt, mert ismerik az ő hangját. "Ez a példázat, melyet Jézus mondott tanítványainak. Olvassuk, hogy azok nem értették meg azt. Félek, hogy nagyon tökéletlenül értették meg azok is, a kik utánuk jöttek. A Mester szavai egy szoros és szent barátság gondolatát fejezik ki a pásztor és nyája között. Ő hívja azokat s azok ismerik hangját. Viszonya hozzájuk nem tisztán a tanító viszonya a tanítványokhoz, még kevésbé a gazdáé a cselédhez, hanem a barát viszonya a barátához. Munkájának nagy része közöttük a baráti kapcsolatban és személyes befolyásban birja sikerei titkát. Főmunkássága a tanítás, de iránta érzett szeretetük magyarázza és közvetíti az igazságot, melyet ki akar fejezni. A lelkész munkájának alapgondolatát ma összefoglalhatjuk abban a szóban, a mit az új szövetség használ e célra: ποιμήν.

Ez vezet bennünket annak a kérdésnek a megfontolására, vajjon mi a lelkipásztor kormányzó munkájának az elve. Mi alapon tulajdoníthat magának előjogokat a kormányzásban? A lelkési tekintély alapelvét kimondják az apostolok: „Emlékezzetek meg a ti előjáróitokról a kik szólottak nektek az Isten beszédét és figyelmeztvén az ő életük végére, kövessétek hitöket. Engedelmeskedjétek előjáróitoknak és fogadjatok szót, mert ők vigyáznak lelkeitekre, mint számadók,” és Jézus: „Ti pedig ne hívassátok magatokat Mesternek, mert egy a ti Mesteretek, a Krisztus, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok; atyátoknak se hívjátok senkit e földön, mert egy a ti Atyátok, aki a mennyben van. Doktoroknak se hívassátok magatokat, mert egy a ti Doktorotok, a Krisztus. Hanem aki nagyobb közöttetek, legyen a ti szolgátok.” Ez az intés az egyház socialis alapjául egy igazi értelemben vett demokratia állít oda. De demokratia nem anarchia, rendet, alárendelést és vezetést tételez föl. Ez a lelkipásztorság igazi fölfogása, melyet a jelen viszonyok követelnek. A munkálkodó egyház vezetője a lelkipásztor és az ő kötelessége vezetni, az irányt kiadni. A kezdeményezés az ő dolga, de számítnia kell a többiek vezetésére. Ezzel nem az van mondva, hogy semmit, a mit tesz nem szabadna bírálni, kritizálni, ha bölcs pásztor, örömmel fogad minden méltányós kritikát; bizonyos azonban, hogy minden munkálkodó szervezetben szükség van vezetésre és önkénytes segítségre, s azoknak, akik vezetőkül választattak, képeseknek kell lenniök számolni a többiek harmonikus kooperációjával. Ha a lelkipásztor tekintélye lealacsonyúlt, az mégis csak egy lealacsonyúlt tekintély s mint ilyet, méltányolni kell. A lelkési tekintélynek egy végső alapja van: a lelkipásztor személyes jellemének tisztasága.

Washington Gladden: The Christian Pastor c. művéből.

L A P S Z E M L E.

Prot. Egyh. és Iskolai Lap. 13. sz. Dr. Tóth Lajos: *A gyermekmenhely telepeinek szervezése* címen a telepek vezetésére az állami iskolaihoz hasonló gondnokságokat kíván, melyben a lelkész, orvos, tanító, a község néhány vezető embere legyen benne, hogy így a helyi életbe a telep vezetése belekapcsolódjék. Az állami gondozásba vett gyermekek morális nevelésének ügye még nyílt kérdés, a minek megoldása hosszú előkészületet igényel, a cikkekre csak azt jegyezzük meg, hogy ilyen gondnokságok tényleg működnek a legtöbb községben. — 14. sz. *Falusi kura pasztoralis*-ról ír levelet egy előd a hitelszövetkezettel járó sok dolog miatt panaszkodó utódjának, figyelmeztetve, hogy a falusi lelkigondozás a hívek anyagi ügyeire is terjedjen ki. Magunk azt hisszük, hogy a lelkipásztor ugyan sohase zárkózzék el az e kérdésekben való tanácsadástól sem, de inkább legyen elsősorban jó *lelkipásztor*, mint dilettáns orvos, jegyző, intéző stb. mert ezeket a munkákat szakszerűen és alaposan egy ember nem végezheti. Az élet ma sokkal differenciáltabb, mint volt ezelőtt 50 évvel s így a lelkipásztor anyagi ügyekben igazán csak az „első segélynyújtás”-ra kötelezhető.

Debreceni Prot. Lap f. é. 11. számában közöl felolvasást, (*Bevezetés a protestantizmus problémájához*), melyben kiemeli, hogy a német lelkipásztorok és a szervezett, öntudatos munka mennyire összetartóznak, s mennyire tervszerű munkát végeznek ott egyházi téren is. — A 12. számban Geszteki Nagy Béla *Konfirmációi oktatásunkról* szólva a heidelbergi-kátét ajánlja egyetemes használatra. — Ugyanitt — dr. — *Ismétlő iskoláink vallástanítását* mutatja be egy pár bibliaolvasási példában. A „bibliaolvasási példákban” legjellemzőbb az, hogy csak az elsőben van bibliaolvasatás, ez is a régi dogmatikus módszerrel, predikációszerű magyarázattal. Az ismétlő-iskolai vallástanítás kérdése azonban érdemes, hogy gondolkozzunk róla.

A *Lelkészegyesület* 5. számában kezdődik *Fábián Dénes* cikke a *Kálvinisták romlásáról a városokban*. A romlás okai gyanánt említi a socializmust (melynek hatását ugyan sok tekintetben túlozva), a társadalmi, önző alapon fölépített egyesületi életet, a katolicizmus és szekták bomlasztó hatását, a hitoktatás állami végzését, a vegyes házasságokat, az egyházfegyelem szabadosságát, a konfirmáció körüli nehézségeket (melynek alföldi gyülekezeteinkben való kitolását a 14. évre legalább is, mi is helyesnek tartjuk, hiszen a 10. életévben való konfirmálás csak szemfényvesztés) a városi néprétegek heterogenitását, a

városi gyülekezetek egyház-adózási rendszerét és közigazgatását. A hibák orvoslására sokkal mélyebbre kell menni, mint egyszerű tanácsokig, itt a nagy gyülekezetek átszervezésére, intenzív gyülekezeti munkára van szükség. — Ugyane lap 11—12. számában *Bereczky József Egy falusi ifj. egyesület életéből* címen megszívlelendő tanácsokat ad az ifjusági munkára.

Az *Igehirdető* 3. és 4. száma tavaszi és ünnepi beszédeket közöl. A beszédek nem emelkednek az átlagos színvonal fölé. Legmélyebb a *Mészáros Jánosé* (Ján. 9:1—9-öl) és a *Szeberényi Lajosé* (Ján. 18:1—19. 30.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vita proba (pastoris) veluti sigillum est, quo sana doctrina apud auditores confirmatur. Longe est turpissimum, si qui se profitetur medicum, aliosque vult morbis liberare: ipse scateat ulceribus.

Andreas Hyperius.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Sz. L. Nagyborzsöny. Szives levelét örömmel vettük; először azért, mert készséggel vettük belőle tudomásul, hogy az illető cikk írója tehetséges, munkás, buzgó pap, aki tényleg „jobb sorsra érdemes.” Másodszor azért örvendettünk különösen a levelének, mert még jobban kivilágosodott belőle — a mi igazságunk. Soha sem voltunk barátai a Rousseau-féle papi romantikának, amely „magacsinálta Potemkin falvakban él és ég felé meregetett szemekkel darál szent hagyományokat” és mindig hangsúlyoztuk, hogy a papság nem idyll, hanem *dráma*. De azt vitatjuk, hogy olyan dráma, amelyben a hős feltétlenül és bizonyosan *győz*. Ez a hit tartja Az Utat, s ha azt kérdezik, hová vezet Az Út, azt mondjuk: ehhez a *belső diadalhoz*. Miután meg voltunk győződve, hogy az E. L. és kedves kollegám ugyanezt vallják, fel kellett emelnünk a szavunkat egyik munkatárs lényeges tévedése miatt. A papságot úgy nézte, mint *sorstragédiát*, amelyikben a hőst nyomorultul elgázolta a buta végzet. Ezt nem tudtuk elhallgatni s ez ellen tiltakoztunk, s most sem vagyunk hajlandók úgy fogni fel a helyzetet, hogy „a halálraítéltnek sóhajtania sem szabad?”

Ha azok a „tükörképek” nem képzelt dolgok, hanem a valóságnak fotografiái, akkor nem nyögdecselni kell, hanem tenni kell. Tisztázni a helyzetet: ott van az egyházmegye, ott van az egyházkerület, tessék hivatalos úton terelni; ha ez nem ígér sikert — bár ebben is Tamás vagyok — tessék a Lelkész-egyesületek elé terelni a kérdést, mert a Lelkész-egyesületek első sorban ilyen kérdések megoldására valók. Ha ez se biztat eredménnyel, tessék mint külön, konkrét kérdést a sajtóba pertraktálni s esetleg olyan lármát csinálni belőle, hogy Kárpátoktól az Adriáig zúgjon. — Kollega urékban bátorság is, szellem is van hozzá bőven. Csak egyet nem szabad tenni: azt mondani, hogy ez az „igaz papság tükre,” hogy ilyen a „protestáns pap” sorsa. Lehet, hogy *egynek* ilyen: lehet, hogy *tíznek*, száznak is ilyen, de a többi négyezernek nem ilyen s ez a többi négyezer arra való, hogy amazoknak se legyen ilyen a sorsuk. Bár ezekkel a sorokkal is ezt a célt szolgáltuk volna!

B. F. Mezőberény. Az illető kérdésben mindent, amit tudni lehet és kell. Az Út és különösen a *Ref. Szemle* referádái megírtak. A jegyzőkönyvekben sincs több, sőt természetesen kevesebb van, mint a referádákban. Arról pedig, hogy a vezetőket egyik másik alkotásukra miféle körülmények és miféle ötletek indították, — egyedül csak ők nyilatkozhatnak. A *Ref. Szemle* illető számait elküldi a kiadóhivatal: Kolozsvár, Király-u. 51. Szives üdvözlét!

A Kalászok rovatból Az igazi papné c. cikk ez alkalommal kimaradt. A jövő számban jönni fog.

A február—márciusi kettős szám a boríték lapon tévesen 2. számmal volt jelezve, holott 2—3 szám a helyes jelzés. A jelenlegi szám 4. (áprilisi) szám.

Előfizetést, reklamációkat, kéziratokat, leveleket Dr. *Ravasz* László címére (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.) kell küldeni.

A szerkesztésért felelős:
DR. RAVASZ LÁSZLÓ.

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító urak
rendeljék meg és terjesszék

a hivek és tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

képes keresztyén szépirodalmi, családi és ifjusági havi folyóiratot.

Szerkeszti: Megyercsy Béla.

Előfizetési díj egy évre 2 korona.

Az Ébresztőnek minden keresztyén családhoz és minden keresztyén ifjuhoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasójának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

*Előfizetéseket elfogad és mutatványszámot küld a kiadóhivatal:
Budapest, VIII. Főherceg Sándor-utca 28.*

MOST JELENT MEG!

MOST JELENT MEG!

MENYORSZÁG KAPUJA.

Imádságok konfirmált és felserdült ifjak és leányok számára. Irta: *Szolnoky Gerzson.*

A hivatott imairó nagy hiányt pótol ezen könyvecske megírásával. Van e kis zsebkönyven a hétköznapi, vasárnapi, bűnbánati és ünnepi imádságokon kívül több alkalmi imádság is az ifjuság életében előforduló fontosabb alkalmakra és kedély mozzanatokra.

Ára a 168 oldalra terjedő $12\frac{1}{2} \times 8\frac{1}{2}$ cm. nagyságú, zsebbe tehető könyvnek *diszes kemény vászonkötésben* K 1·20. — A nagytiszteletű Lelkész Karnak 10 példány megrendelésnél darabja 96 fillér, 25 példánynál 90 fillér, 50 példánynál 84 fillér, 100 példánynál 78 fillér, 1000 példánynál darabját 66 fillér *kedvezményes* áron szállítjuk.

Kapható: HEGEDÜS ÉS SÁNDOR

prof. irodalmi könyvkiadóhivataliában DEBRECZENBEN.

Nyomatott Süef Jenő és Társa könyvnyomdájában Kolozsvárt.